

Ovatko afrikkalaiset oikeasti heikkolahjaisia?

■ Eka Roivainen

Richard Lynn ja Tatu Vanhanen ovat osoittaneet yhteiskunnallisen hyvinvoinnin ja kansallisen älykkyyssosamäärän keskinäisen riippuvuuden tutkimuksissa, joissa on verrattu eri maiden vaurautta ja elinoloja sekä älykkyydestien keskiarvotuloksia (Vanhanen, 2011; Lynn ja Vanhanen, 2002). Kiistanalaista kuitenkin on, kumpi on syy ja kumpi seuraus. Vaikuttaako kansallinen älyk-

kyysosamäärä hyvinvointiin, kuten Lynn ja Vanhanen esittävät, vai vaikuttaako hyvinvointi kansalliseen älykkyyssosamäärään? Jos älykkyys on ensisijaisesti biologinen ja peritty ominaisuus, syy-seurausketju kulkee älykkyydestä hyvinvointiin, ja jos älykkyys taas on hyvinvointiin kytkeytyvistä ympäristötekijöistä, kuten koulutuksesta, riippuvainen ominaisuus, Vanhasen

havainnot ovat vähemmän merkittäviä. Tässä tapauksessa hyvinvoinnilla selitetään hyvinvointia, kyseessä on kehäpäätelmä.

Koulutuksen ja älykkyyden riippuvuus on vahva. Käytetyimmän älykkyystestin WAIS III standardointitutkimuksessa (n = 2 450) alle 8 vuotta koulua käyneiden yhdysvaltaisten keskimääräinen ÄO oli 86 ja yli 16 vuotta opiskelleiden keskiarvo oli 112 (Longman, Saklofske & Fung, 2007). Suomessa vastaavassa standardointitutkimuksessa (n = 511) kansa- ja peruskoulun käyneiden ÄO oli 92 ja keskikoulun tai lukion suorittaneiden 110 (Wechsler, 2005). Koulutuksen ja älykkyyden korrelaatio ei tietenkään vielä riitä todistamaan syy-seurausketjun suuntaa, onhan mahdollista, että syntyjään älykkäät ihmiset käyvät enemmän kouluja kuin heikompi-lahjaiset. Vahvin todiste yhteiskunnallisen kehityksen vaikutuksesta älykkyteen on Flynn-efektiksi nimetty keskimääräisen älykkyystason jatkuva nousu. Esimerkiksi WAIS-testien standardoinneissa 1955, 1981, 1997 ja 2008 yhdysvaltaisten keskimääräinen älykkyysosamäärä on noussut noin 3 pistettä vuosikymmenessä (Flynn, 2009). Standardointitutkimuksissa pyritään käyttämään otoksia, jotka edustavat koko väestöä koulutuksen, asuinpaikan, sukupuolen ja etnisen taustan suhteen. Koulutus- ja älykkyystasot ovat nousseet käsi kädessä. Peritty, biologinen älykkyys ei ole voinut muuttua merkittävästi yhden sukupolven aikana.

Lynnin ja Vanhasen tutkimuksia on kritisoitu siitä, että kansallisten älykkyysosamäärien laskentaan käytetyissä tutkimuksissa ei ole käytetty koko väestöä luotettavasti edustavia otoksia (Wicherts, Dolan & VanDer Maas, 2010). Esimerkiksi suomalaisten kansallinen älykkyysosamäärä 99 on arvioitu Kyöstiön vuonna 1972 tekemän tutkimuksen pohjalta, jossa testattiin 755 helsinkiläistä ensimmäisen luokan oppilasta kuviopäättelytestillä (Kyöstiö, 1972). Tulos poikkeaa WAIS III standardointitutkimuksen tuloksista, jonka pohjalta laskettuna suomalaisten nuorten ÄO on vain noin 95, jos yhdysvaltaisten taso on 100 ja saksalaisten ja ranskalaisien nuorten keskiarvo 105. (Roivainen, 2010.) PISA-tutkimuksissa suomalaiset nuoret taas

ovat menestyneet huomattavasti paremmin kuin yhdysvaltalaiset ja jonkin verran paremmin kuin ranskalaiset tai saksalaiset nuoret. Lynnin (Lynn & Meisenberg, 2010) mukaan maan menestystä kansainvälisissä oppimistutkimuksissa voi käyttää estimaattina kansalliselle ÄO:lle, koska korrelaatio näiden kahden välillä on yli .90. Tällä perusteella suomalaisten kansallinen ÄO olisi ehkä lähellä arvoa 110. Jos kansallisen älykkyysosamäärän laskeminen on epävarmalla pohjalta Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa, jossa testattavat on rokotettuja ja koulutettuja ja jossa otosten edustavuutta on hyvien rekisteritietojen pohjalta helppo analysoida, Lynnin ja Vanhasen kehitysmaita koskevien lukujen luotettavuutta on erittäin vaikea arvioida.

Kliinisen psykologian näkökulmasta Lynnin ja Vanhasen arvio afrikkalaisten keskimääräisestä älykkyysosamäärästä 68 ei tunnu uskottavalta. Suomessa tällä pistemäärällä saa työkyvyttömyyseläkkeen lievän äyllisen kehitysvammaisuuden perusteella. Suuri osa afrikkalaisista käy kuitenkin töissä. Koska ÄO-pisteet noudattavat jakaumaa, jonka keskihajonta on noin 15, Lynnin ja Vanhasen lukujen perusteella 15 % kongolaisista saa älykkyysosamääräkseen 50 tai vähemmän (= keskivaikkea kehitysvammaisuus), jolloin paitsi opiskelu ja työssäkäynti myöskään itsenäisen asuminen ei enää onnistu. Suomessa yleisin kehitysvamma on kromosomihäiriöön perustuva Downin syndrooma, jolloin ÄO on yleensä välillä 40–60, eli noin 3 keskihajonnan mittaa alle väestön keskitason. Jos tavallisten kongolaisten ÄO on keskimäärin 65, on vaikea kuvitella, minkälainen kognitiivinen kapasiteetti on kongolaisilla, joilla on ylimääräinen kromosomi. Lukutaitoprosentti Kongossa on 80 %, joten heikosti resursoitujen kongolaisten koulujen tulokset ovat käsittämättömän hyviä, jos suurin osa koululaisista on erityislapsia suomalaisten kriteerien mukaan ja luokan parhaat oppilaat ovat suomalaisten heikkolahjaisten (ÄO 70–85) tasoa.

Älykkyystestit mittaavat sellaisen koulussa opitun käsitejärjestelmän hallintaa, jolla on vain vähän käyttöä primitiivisissä paimentolais- tai maatalousvaltaisissa yhteiskunnissa. Kansojen välillä voi olla eroja perityssä oppimiskyvyssä.

Maailma ei välttämättä ole poliittisesti korrekti. Erojen tutkiminen nykyisillä älykkyystesteillä ei ole kuitenkaan mahdollista, koska koulutuksen ja kulttuuritekijöiden vaikutusta ei pystytä kontrolloimaan. Mitä vauraampi ja kehittyneempi yhteiskunta on, sitä enemmän koulutukseen panostetaan. Vanhasen mallissa hyvinvointia siis selitetään hyvinvoinnilla, koulutus ja kansallinen älykkyysosamäärä ovat välittäviä tekijöitä.

Lähteet

- Flynn, J.R. (2009). The WAIS III and WAIS IV: Daubert motions favor the certainly false over the approximately true. *Applied Neuropsychology*, 16(2), 98–104.
- Kyostio, O.K. (1972). Divergence among school beginners caused by different cultural influences. In L.J. Cronbach and P.J. Drenth (eds.): *Mental Tests and Cultural adaptation*. The Hague: Mouton.
- Longman, R.S., Saklofske, D.H. & Fung, T.S. (2007). WAIS-III Percentile Scores by Education and Sex for U.S. and Canadian Populations. *Assessment*, 14, 426–432.
- Lynn, R. & Meisenberg, G. (2010) The average IQ of sub-Saharan Africans: Comments on Wicherts, Dolan, and Van Der Maas. *Intelligence*, 38, 1, 21–29.
- Lynn, R. & Vanhanen, T. (2002). *IQ and the Wealth of Nations*. Westport, CT: Praeger.
- Roivainen, E. (2010) European and American WAIS III norms: Cross-national differences in performance subtest scores. *Intelligence*, 38, 1, 187–192
- Vanhanen, T (2011). Suomen paikka kansainvälisissä vertailuissa. *Tieteessä tapahtuu*, 29,1,19–23.
- Wechsler, D. (2005). *WAIS III käsikirja*. Psykologien kustannus.
- Wicherts, J., Dolan, C. & VanDerMaas, H. (2010). A systematic literature review of the average IQ of sub-Saharan Africans. *Intelligence*, 38,1,1–20.

Kirjoittaja on psykologian lisensiaatti ja kuntoutuspsykologi.